

Προσοχή: Αν αισθανόμαστε ότι δεν θα γίνουν γρήγορα οι δουλειές με τα πανιά και υπάρχει κίνδυνος να μας παρασύρει ο αέρας σε...ανεπιθύμητους τόπους (ρηχά, βράχια), μπορούμε, **αφού ορθοπλωρήσουμε**, να αγκυροβολήσουμε, να ανεβάσουμε ή να κατεβάσουμε τα πανιά με... την πouxία μας, να πάρουμε την άγκυρα και να συνεχίσουμε.

Στον απόπλου από αγκυροβόλιο φέρνουμε την άγκυρα στη θέση «παρακάθεις», προσέχομε να ανεμίσει το σκάφος πρώτα με τον άνεμο στην επιθυμητή πλευρά και τότε:

α) Αποσπάμε την άγκυρα απ' το βυθό και συγχρόνως φερμάρομε τα πανιά και

β) «παίρνομε» γρήγορα την άγκυρα απάνω.

6.5 Κωπηλασία.

«Ἐρέτην χρῆναι πρῶτα γενέσθαι πρὶν πηδαλίους ἐπιχειρεῖν, κατ' ἐντεύθεν πρωρατεύσαι καὶ τοὺς ἀνέμους διαθρῆσαι, κατὰ κυβερνᾶν αὐτὸν ἑαυτῶ»*

(Αριστοφάνους Ἰππῆς στ. 542-544).

Η κωπηλασία, ως μέσο προώσεως, δεν είναι ό,τι γρηγορότερο για μία λέμβο που μπορεί να φέρει ιστία. Η μέγιστη ταχύτητα είναι περίπου 2,5 km. Είναι όμως ασφαλέστατη, υπό την έννοια ότι ο άνεμος μπορεί να αλλάξει και να σταματήσει, η μηχανή μπορεί να χαλάσει, αλλά τα κουπιά είναι πάντα εκεί και εφόσον ξέρομε να τα χειριστούμε, δεν θα ξεμείνομε έρμαιοι της θάλασσας. Άλλωστε, η έξοδος από λιμάνι και η είσοδος σ' αυτό απαγορεύεται να γίνει με πανιά, οπότε τα κουπιά πάλι...σώζουν την κατάσταση.

Το να μάθει κάποιος να χειρίζεται το κουπί και να εκτελεί σωστά τα παραγγέλματα είναι, όπως και όλα τα ναυτικά πράματα, ζήτημα συνήθειας και εμπειρίας. Δηλαδή δεν γίνεται, όσο και να διαβάσεις, να πεις ότι κατέχεις την κωπηλασία αν δεν εξασκηθείς σ' αυτήν –είναι σαν να προσπαθείς να γυμναστείς κοιτώντας κάποιον άλλο να κάνει γυμναστική. Οι κωπηλάτες ανάλογα με τη θέση τους στη λέμβο ονομάζονται **πρόκωποι, αντιπρόκωποι, μέσοι, αντεπίκωποι, επίκω-**

* Μετάφρ., σχολίαση Παναγιώτη Μητροπέτρου, Φιλολόγου: Πρέπει πρώτα να γίνεις καλός κωπηλάτης, πριν πιάσεις να κουμαντάρεις με το πηδάλιο, καιόπιν να κάνεις καλά τα καθήκοντα της πλώρης (δηλ. του Ναυκλήρου) και να υπολογίζεις σωστά τους ανέμους και τότε να αναλάβεις εσύ ο ίδιος τη διακυβέρνηση του πλοίου. Το απόσπασμα αυτό είναι μέρος της «παραβάσεως» της κωμωδίας «Ἰππῆς». Στην «παραβάση» της κωμωδίας τα μέλη του χορού βγάζουν τις μάσκες και απευθύνονται στους θεατές, για να σχολιάσουν την σύγχρονή τους πολιτική κατάσταση. Όπως φαίνεται, κάποιος είχε αναλάβει κάποιο μεγάλο διοικητικό αξίωμα στην Αθήνα, χωρίς να έχει περάσει από όλες τις προηγούμενες βαθμίδες της διοικήσεως. Ο Αριστοφάνης, μέσω του χορού, τονίζει χρησιμοποιώντας ως παράδειγμα ένα πλοίο, ότι προοδευτικά κάποιος πρέπει να φθάνει στα ανώτερα αξιώματα, ώστε να κατέχει την απαιτούμενη γνώση και την εμπειρία.

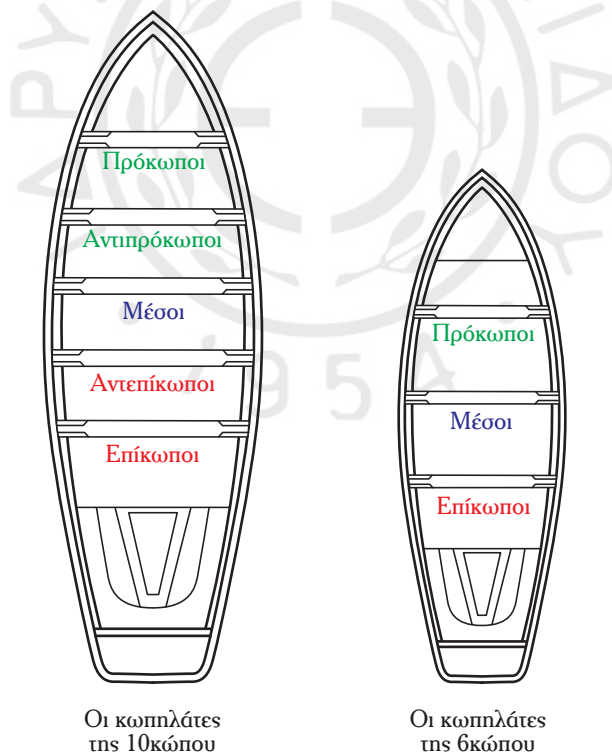
ποι (σχ. 6.5α). Παρακάτω ακολουθούν οι βασικές οδηγίες για την πραγματοποίηση μίας σωστής «κουπιάς», που όμως δεν έχουν νόημα αν δεν βγεις να κωπηλατήσεις με την Ενωμοτία σου ή την Κοινότητα.

Κατ' αρχάς, το κύριο μέλημα όταν μαθαίνουμε κωπηλασία, είναι να τραβάμε κουπί **σωστά**, όχι **δυνατά**. Εάν οι κωπηλάτες δεν έχουν ρυθμό και παλμό, όση δύναμη και να βάλουν, η λέμβος θα κινείται αργά και ακατάστατα. Πρώτα λοιπόν μαθαίνουμε πώς να κάνουμε **την τέλεια κουπιά** και μετά θα ασχοληθούμε να βάλουμε δύναμη. Ο **ρυθμός**, δηλαδή η συγχρονισμένη κίνηση όλων των κουπιών, επιτυγχάνεται με τη συνήθεια και την εξάσκηση σύμφωνα με τα ακόλουθα παραγγέλματα του λεμβάρχου.

Το πρώτο παράγγελμα βέβαια θα είναι να πιάσουμε τα κουπιά μας:

α) **«Επιλαβε»**: Κάθε κωπηλάτης στρέφει προς την πλευρά της λέμβου και πιάνει το κουπί του (σχ. 6.5β).

β) **«Ορθωσον»**: Οι κωπηλάτες, ξεκινώντας από τους επικώπους, σηκώνουν ο καθένας το κουπί του κατακόρυφα, ακουμπισμένο στα πανιόλα ανάμεσα στα πόδια του με τις παλάμες των κουπιών παράλληλα με το διάμηκες της λέμβου

Σχ. 6.5α
Θέσεις κωπηλατών.

Σχ. 6.5β
«Επίλαβε».

Σχ. 6.5γ
«Ορθωσον».

(σχ. 6.5γ). Το «όρθωσον» είτε ακολουθεί το «επίλαβε», είτε χρησιμοποιείται ως χαιρετισμός.

γ) «**Άπωσον**»: Ο οπήρας ή ο πηδαλιούχος (ανάλογα πώς είναι δεμένη η λέμβος) απωθεί (αβαράρει/βογάρει) τη λέμβο απ' τον προβλήτα σπρώχνοντας τον προβλήτα με την αβάρα, το γάντζο. Αν δεν υπάρχει αβάρα, μπορεί αυτό να γίνει μ' ένα κουπί, με τη λαβή προς τον προβλήτα. **Ποτέ** δεν σπρώχνουμε με το πόδι, ιδίως όταν προσεγγίζουμε σε προβλήτα, γιατί μπορεί να προκληθεί πολύ σοβαρός τραυματισμός του ποδιού.

δ) «**Πτέρωσον**»: Το «πέρωσον» είναι το παράγγελμα που θα ακούγεται συχνότερα μέσα στη λέμβο. Δίνεται μεταξύ αλλαγών στα παραγγέλματα, για παράδειγμα από «**πρόσω πάντες**» σε «**ανάκρουε οι δεξιοί, πρόσω οι αριστεροί**» (για ταχεία στροφή δεξιά). Δίνεται επίσης αν οι κωπηλάτες χάσουν το ρυθμό τους (ώστε να ξεκινήσουν πάλι όλοι μαζί) ή αν κουραστούν. Στο «πέρωσον» ο κωπηλάτης κρατά το κουπί του πτερωμένο, δηλαδή οριζόντιο με την παλάμη παράλληλη στο νερό [σχ. 6.5δ(α)]. Το ένα χέρι είναι στη λαβή του κουπιού και το άλλο στον κορμό του κουπιού σε απόσταση όσο και οι ώμοι [σχ. 6.5δ(β)]. Κατά περίπτωση και το «πέρωσον» χρησιμοποιείται ως χαιρετισμός.

ε) «**Πρόσω πάντες**»: Στο παράγγελμα αυτό, οι κωπηλάτες γέρνουν το σώμα τους προς τα εμπρός (προς την πρύμη), βυθίζουν το κουπί στο νερό και τραβάνε με τη δύναμη των ώμων το κουπί προς τα πίσω, δίνοντας ώθηση προς τα εμπρός

(α)

(β)

Σχ. 6.5δ
(α) «Πτέρωσον». (β) Προ-
σέξτε τους καρπούς στο
«πτέρωσον».

στη λέμβο. Μετά βγάζουν το κουπί απ' το νερό, γέρνουν πάλι μπροστά για να συνεχιστεί η ίδια κίνηση κ.ο.κ. (σχ. 6.5ε). Σημασία έχει όπως είπαμε ο συγχρονισμός παρά η δύναμη, προκειμένου να επιτευχθεί η τέλεια κουπά με αυτό το παράγγελα.

Για να κατανοηθεί πλήρως ο παλμός, χωρίζεται στους εξής δύο χρόνους (σχ. 6.5στ):

- «**Ενα**»: Το σώμα γέρνει γρήγορα προς την πρύμη παρασύροντας την παλάμη του κουπιού προς την πλώρη της λέμβου. Το κουπί παραμένει παράλληλο προς τη θάλασσα αλλά με μικρή περιστροφή των καρπών του κωπηλάτη η παλάμη του στρέφει σε γωνία 45° ως προς την επιφάνεια της θάλασσας. Η πλάτη του κωπηλάτη παραμένει ίσια (δεν καμπουριάζομε) και τα χέρια είναι τεντωμένα (σχ. 6.5ε).

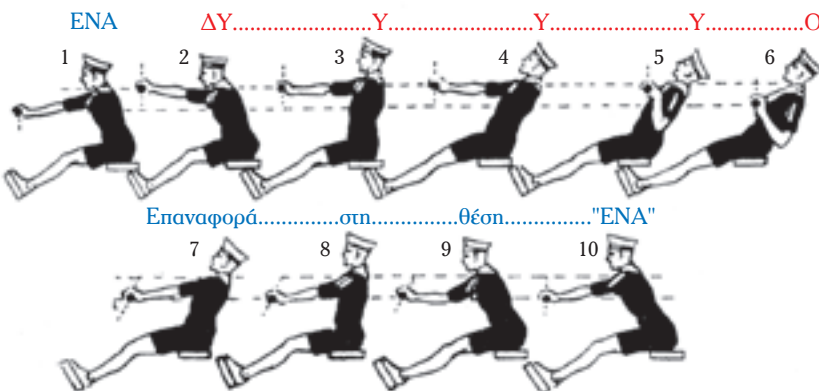
(α)

(β)

Σχ. 6.5ε

(α) «Πρόσω πάντες ένα».
(β) Προσέξτε τους καρπούς όταν αρχίζει να εκτελείται η κίνηση.

Σχ. 6.5στ

Οι φάσεις μιας σωστής «κουπιάς».

– «**Δυυυυυο**»: Με το που ακούγεται το «**Δ**», βυθίζεται η παλάμη του κουπιού (μόνο ή παλάμη του).

Κατά το χρονικό διάστημα που ακούγεται το «**υυυυυ**», τραβάμε μ' όλη τη δύναμη του σώματος, που ασκείται στους ώμους, και μεταβιβάζεται από τα **τεντωμένα** χέρια στη λαβή. Ανασπκώνουμε το κορμί (ευθυτενές), δίνοντας δύναμη και με τα πόδια. Με τα χέρια πάντα τεντωμένα, περνάμε απ' την κατακόρυφη θέση του κορμού και γέρνομε προς την πλώρη, μέχρι μία γωνία 20°–30°. Τότε σταματάμε να γέρνομε και συνεχίζομε την κίνηση του κουπιού με τη δύναμη των μυών του χεριού, λυγίζοντας τους αγκώνες προς τα κάτω (όχι πλάγια), μέχρι η λαβή να ακουμπήσει σχεδόν στο στήθος (σχ. 6.5ζ).

Στο «**ο**» πιέζομε το κουπί, ώστε να βγει από το νερό και περιστρέφομε τους καρπούς, προκειμένου η παλάμη να περώσει.

Μετά ακολουθούμε πάλι το **ένα** κ.ο.κ. (σχ. 6.5στ).

στ) «**Ανάκρουε πάντες**»: Το παράγγελμα αυτό δίνεται όταν θέλομε η λέμβος να προχωρήσει ανάποδα (προς τα πίσω). Εκτελείται ακριβώς αντίστροφα από το «**πρόσω πάντες**», συνεπώς στο **ένα** το σώμα γέρνει προς τα πίσω (προς την πλώρη) και στο **δύο** βυθίζομε το κουπί στο νερό και σπρώχνομε προς τα εμπρός, οπότε η λέμβος κινείται προς τα πίσω (σχ. 6.5η).

Σχ. 6.5ζ

«Πρόσω πάντες» («δυυυυυο»).

Σχ. 6.5η

«Ανάκρουε πάντες ένα».

Μνημονικός κανόνας: «Στιο ένα κινούμαστε όπως λέει το παράγγελμα». Δηλαδή, στο «πρόσω» (μπροστά) ξέρομε ότι ακούγοντας «ένα» θα πάμε το σώμα μας μπροστά. Στιο «ανάκρουε» ξέρομε ότι ακούγοντας «ένα» θα πάμε το σώμα μας πίσω.

Διαφορετικό παράγγελμα στους κωπηλάτες που κάθονται στη δεξιά πλευρά της λέμβου (δεξιοί) απ' αυτούς που κάθονται στην αριστερή (αριστεροί): Έστω ότι θέλομε να στρίψομε τη λέμβο προς τα δεξιά. Αυτό γίνεται με: «**πρόσω πάντες**» και στρέφοντας το πηδάλιο δεξιά (λαγουδέρα αριστερά). Εάν, όμως, θέλομε να μικρύνομε την ακτίνα της στροφής, μπορούμε να δώσομε: «**πτέρωσον οι δεξιοί, πρόσω οι αριστεροί**» (ταυτόχρονα με λαγουδέρα αριστερά βέβαια). Για ακόμα μικρότερη ακτίνα θα δώσομε «**σχάζε οι δεξιοί, πρόσω οι αριστεροί**» και για τη μικρότερη δυνατή ακτίνα (πρακτικά μηδενική για εξάκωπες) δίνομε «**ανάκρουε οι δεξιοί, πρόσω οι αριστεροί**» (βλ. και παράγρ. 6.7).

Μνημονικός κανόνας: Όπου θέλομε να στρίψει η λέμβος, δίνομε ανάκρουε». Εάν δηλαδή θέλομε να στρίψομε δεξιά, «**ανάκρουε οι δεξιοί και πρόσω οι αριστεροί**».

ζ) «**Σχάζε**»: Το παράγγελμα αυτό δίνεται για να μειώσομε την ταχύτητα της λέμβου. Με το «**σχάζε**» φέρνομε τα κουπιά σε θέση «πτέρωσον», αλλά με την παλάμη του κουπιού κάθετα στην επιφάνεια της θάλασσας και ελαφρώς βυθισμένη στο νερό (περίπου η μισή) και κρατάμε γερά.

η) «**Σχάζε καλώς**»: Αν θέλομε να ακινητοποιήσομε τη λέμβο, μετά το «σχάζε» δίνομε «**σχάζε καλώς**», κατά το οποίο οι κωπηλάτες βυθίζουν ολόκληρη την παλάμη στο νερό (σχ. 6.5θ).

Σχ. 6.5θ
«Σχάζε καλώς».

θ) **«Εισαγωγή»:** Στο παράγγελμα αυτό ο κωπηλάτης, χωρίς να βγάλει το κουπί του από τη λύρα, το τραβάει μέσα στη λέμβο μέχρι να ακουμπήσει εσωτερικά την απέναντι μεριά της λέμβου (σχ. 6.51). Το αντίθετο της εισαγωγής είναι το «πτέρωσον».

1) **«Εα»:** Σε περίπτωση που τα κουπιά πάνε να χτυπήσουν σε κάτι, π.χ. σε διπλανή λέμβο, δίνεται «**έα**» (προστακτική του «αφήνω»), όπου ο κωπηλάτης με μία γρήγορη κίνηση πιάνει τη λαβή του κουπιού με το εξωτερικό χέρι (αυτό που είναι προς τη θάλασσα) και το σηκώνει (το βγάζει από τη λύρα). Με την ταχύτητα της λέμβου, το κουπί παρασύρεται προς την πρύμη και έτσι παύει να εξέχει απ' τη λέμβο (σχ. 6.51α).

(α)

(β)

Σχ. 6.51

(α) «Εισαγωγή» στη δεκάκωπο. (β) «Εισαγωγή» στην εξακωπο.

Σχ. 6.51α

«Εα».

ια) «**Απόθες**»: Συνήθως είναι το τελευταίο παράγγελμα της κωπηλατικής εξόδου, το αντίθετο του «**επίλαβε – όρθωσον**». Μ' αυτό, ξεκινώντας από τους προκώπους οι κωπηλάτες τοποθετούν τα κουπιά κατά μήκος της λέμβου και στο κέντρο της, με τις παλάμες των κουπιών προς την πλώρη.

6.6 Πώς στρίβει μία λέμβος.

Όπως όλα τα πλεούμενα, είτε μικρά σκάφη είτε μεγάλα πλοία χιλιάδων τόνων, οι λέμβοι στρίβουν ακολουθώντας τις ίδιες αρχές:

α) Δεν στρίβει όπως το αυτοκίνητο.

β) Στρίβει γιατί δημιουργείται δύναμη που εκτρέπει την πρύμνη, με αποτέλεσμα να στρίβει η πλώρη!

γ) Η στροφή γίνεται ως προς έναν νοερό πόλο στροφής, ο οποίος βρίσκεται περίπου στον προωαίο ιστό για τις δεκάκωπες ή στον ιστό για τις εξάκωπες, όταν η στροφή γίνεται με κίνηση «πρόσω» (σχ. 6.6).

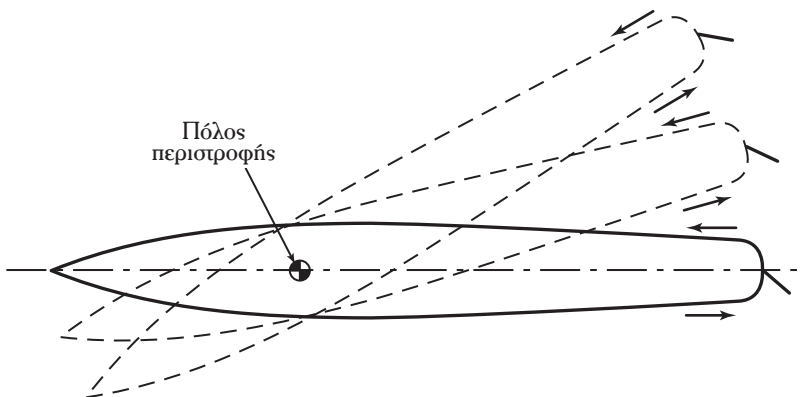
Όταν η στροφή γίνεται με κίνηση «ανάποδα», τότε ο πόλος στροφής είναι σε απόσταση $\frac{1}{4} - \frac{1}{3}$ (περίπου) μήκους της λέμβου από την πρύμνη της.

Αυτό ισχύει και για οποιοδήποτε μηχανοκίνητο σκάφος, λέμβο, αεροπλανοφόρο, φορτηγό πλοίο...

δ) Το πηδάλιο τηρεί τη βάρκα σε συγκεκριμένη πορεία μόνο εφόσον έχει κάποιο «δρόμο» το σκάφος. Σε ακίνητο σκάφος, το πηδάλιο δεν έχει κανένα αποτέλεσμα. Αν κατά τη στροφή της πρύμνης κρατάμε το πηδάλιο στο **μέσον**, έχουμε μία επιφάνεια που εμποδίζει την κίνηση της πρύμνης να στρέψει.

Αν όμως βάλουμε και το πηδάλιο σε θέση που να μην εμποδίζει την εκτροπή της πρύμνης, θα διευκολύνουμε τη στροφή!

Άρα: **Όταν στρίβουμε επί τόπου (χωρίς δρόμο) με πρόσω-ανάκρουε, το**

Σχ. 6.6

Περιστροφή ακίνητης λέμβου.

πηδάλιο πρέπει να στρέφει προς την πλευρά που κάνει ανάκρουε. Καλύτερα πάντως είναι να το αφήνομε ελεύθερο!

– Κίνηση προς τα πίσω.

Όταν έχουμε δρόμο προς τα πίσω, το πηδάλιο το στρέφομε εκεί που θέλομε να πάει η πρύμνη μας.

6.7 Χειρισμοί.

Χειρισμοί ονομάζονται οι κινήσεις που κάνομε με τη λέμβο, προκειμένου να βγει ή να μπει στο λιμάνι, στο μόνιμο αγκυροβόλιό της, καθώς και να αλλάξει πορεία εν πλώ.

Η λέμβος με τα κουπιά αντιδρά, όπως το σώμα μας στην κολύμβηση. Το σώμα μας είναι η λέμβος και κάθε χέρι μας είναι τα κουπιά της αντίστοιχης πλευράς.

Όταν κάνομε κουπί **πρόσω**, δημιουργείται μία δύναμη που «σπρώχνει» την πλευρά της λέμβου αυτή, στην οποία είναι το κουπί προς τα εμπρός.

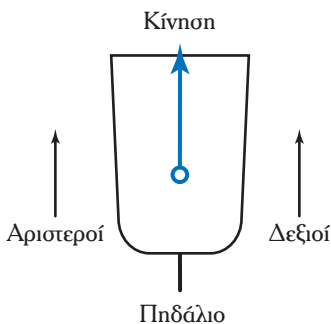
Όταν κάνομε κουπί **ανάκρουε**, τότε δημιουργείται δύναμη που «σπρώχνει» την αντίστοιχη πλευρά της λέμβου προς τα πίσω.

Επομένως αν κάνομε κουπί **πρόσω** και από τις δυο πλευρές, η λέμβος θα πάει ευθεία μπροστά (σχ. 6.7α).

Αν κάνομε **ανάκρουε** και από τις δύο πλευρές (με το πηδάλιο στο μέσον), θα πάει ευθεία πίσω (σχ. 6.7β).

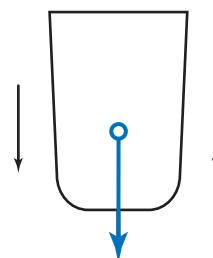
Αν κάνομε **πρόσω** από τη μια πλευρά, **ανάκρουε** από την άλλη, η λέμβος θα στρίψει επί τόπου προς τη μεριά του **ανάκρουε**. Η χρήση του πηδαλίου αυξάνει την ταχύτητα στροφής όταν τοποθετηθεί σωστά, όπως στο σχήμα 6.7γ.

Βεβαίως στην κίνηση της λέμβου δεν επενεργεί μόνο το πηδάλιο και τα κουπιά. Ο άνεμος και τα τυχόν ρεύματα της θάλασσας έχουν την ανάλογη επίδραση,

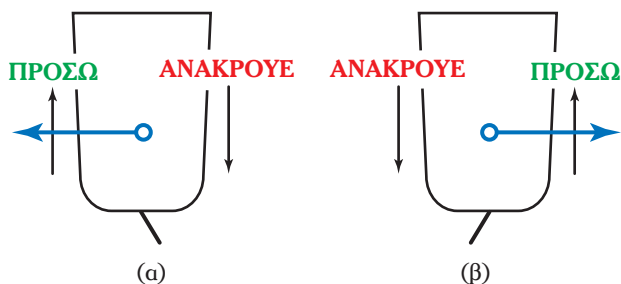
Σχ. 6.7α

Καιεύθυνση λέμβου ανάλογα με την κίνηση των κουπιών.

Σχ. 6.7β

Καιεύθυνση λέμβου ανάλογα με την κίνηση των κουπιών.

Σχ. 6.7γ

Στροφή λέμβου ανάλογα με την κίνηση των κουπιών.

την οποία πρέπει πάντοτε να λαμβάνομε υπόψη μας, προκειμένου να κατευθύνομε το σκάφος εκεί που θέλομε*.

6.7.1 Το ουράδιο.

Όταν θέλομε να περάσομε από έναν χώρο που, λόγω στενότητας, δεν μπορούμε να χρησιμοποιήσομε τα κουπιά, ή απλά θέλομε να μετακινήσομε τη λέμβο μέσα στο λιμάνι με ελάχιστο πλήρωμα, μπορούμε να την κινήσομε μ' ένα κουπί που στερεώνεται στον άβακα (παπαδιά). Στην περίπτωση αυτή το κουπί ονομάζεται **ουράδιο** (επειδή μοιάζει με ουρά).

Βγάζομε ένα κουπί από την πρύμνη και με την παλάμη του «γράφομε» δάρια (σχ. 6.7δ). Η παλάμη έχει κλίση περί τις 45° προς τα εκεί που κατευθύνεται.

6.7.2 Παραβολή με κουπιά ή μηχανή.

Παραβολή είναι η πρόσδεση του σκάφους σε προβλήτα ή σε άλλο σκάφος με την πλευρά του.

Η διαδικασία της παραβολής είναι η ακόλουθη:

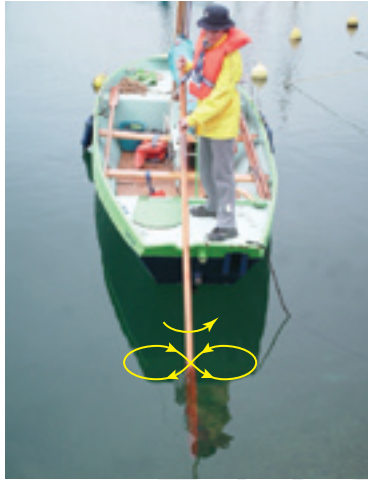
Προσεγγίζομε με μικρή ταχύτητα και γωνία 20° – 30° περίπου ως προς τον προβλήτα (σχ. 6.7ε).

Όταν η πλώρη μας φθάσει περί τα δύο μίκη λέμβου από τον προβλήτα κάνομε **πέρωσον**.

Περί το ένα μήκος λέμβου από τον προβλήτα κάνομε «**όρθωσον**» τα προς τον προβλήτα κουπιά και «**ανάκρουε**» τα προς την θάλασσα/ανάποδα αργά τη μηχανή και στρέφομε το πηδάλιο/μηχανή προς τον προβλήτα και δίνομε πλωριό κάβο.

Όταν παραλληλισθεί το σκάφος, κάνομε **πέρωσον** (ή κράτει τη μηχανή) και δίνομε πρυμνιό κάβο.

*Περισσότερα ως προς την επίδραση ανέμου και ρεύματος βλ. «Ακτιολοική Ναυιλία και Χειρισμοί Ανάγκης με απλά λόγια για Ναυτοπροσκοπικές λέμβους και Μικρά Σκάφη», έκδ. Ιδρύματος Ευγενίδου και ΣΕΠ, Αθήνα 2006.

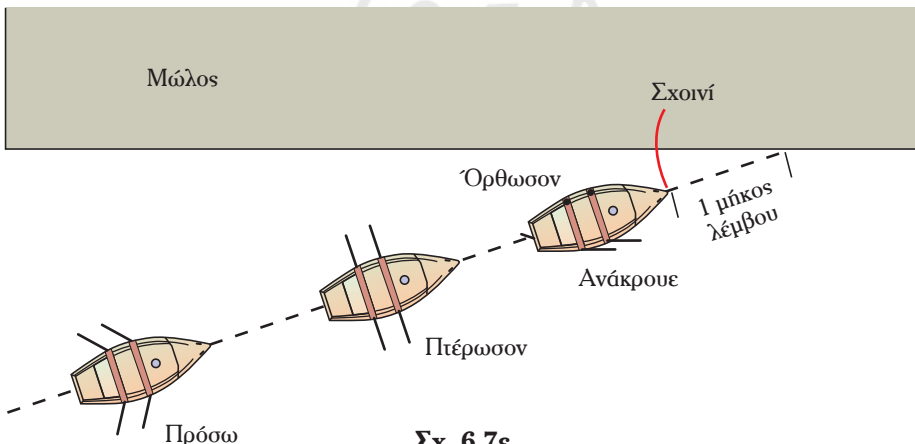
(α)

(β) Είσιπλους στο Λεμβαρχείο

Σχ. 6.7δ

Ουράδιο.

Σχ. 6.7ε

Παραβολή με κουπιά.

Ανάλογα με τον άνεμο (ένταση/διεύθυνση), η γωνία προσεγγίσεως μεταβάλλεται ως εξής:

α) Αν ο άνεμος τείνει να μας απομακρύνει από τον προβλήτα, θα προσεγγίσουμε με μικρότερη γωνία.

β) Αν ο άνεμος μας ωθεί προς τον προβλήτα, θα χρησιμοποιήσουμε μεγαλύτερη γωνία.

γ) Αν η ένταση του ανέμου είναι «ανησυχνητική», πρέπει να κάνουμε μεγαλύτερες ταχύτητες πρόσω και ανάποδα.

Κλείνουμε το κεφάλαιο αυτό με μια όμορφη ρήση του Ομήρου από την *Οδύσσεια*: *ἀλλά μοι αἰεὶ νῆες ἐπήρετμοι φίλαι ἦσαν*.*

* Αλλά πάντοτε σε μένα άρεσαν πλοία με κουπιά. *Οδύσσεια*, ξ-224, τόμος 4. Μετάφρ.: Παναγιώτης Παννακόπουλος.